

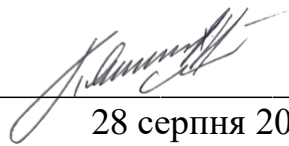
**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри проф. Ячменіхін К.М.

28 серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОК27 НОВА ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ
XIX СТ.**

Спеціальність 032 Історія та археологія

2020–2021 навчальний рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 28 серпня 2020 року

Розробники: **Павленко Людмила Анатоліївна**, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Нова історія країн Європи та Америки XIX ст.» є поглиблене вивчення процесу модернізації країн Європи та Америки і надбань Західної індустріальної цивілізації, формування у здобувачів освіти компетентностей для реалізації набутих знань у професійній діяльності.

Завдання навчальної дисципліни:

- стимулювання у здобувачів освіти пізнавального інтересу до модерної історії країн Західної Європи та Америки;
- вивчення процесу становлення індустріального суспільства в країнах Європи та Америки;
- висвітлення загальних тенденцій та особливостей соціально-економічного, суспільно-політичного та духовно-культурного розвитку країн Європи та Америки;
- визначення ролі і місця країн Європи та Америки в системі глобальних міжнародних відносин;
- оволодіння практичними навичками роботи з історичними джерелами і науковою літературою до даної дисципліни з урахуванням її специфіки;
- розвиток навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного процесу;
- формування об'єктивного сприйняття суспільних явищ, подій, тенденцій минулого та сучасності;
- виховання національної і громадянської свідомості, толерантного, неупередженого ставлення до інших народів.

Предметом вивчення є усі аспекти розвитку модерних Європи та Америки у XIX ст. та історіографія їхнього вивчення.

Програма навчальної дисципліни складається з п'ятиох змістових модулів:

1. Країни «первинної модернізації» за доби Індустріальної революції (перша половина XIX ст.).
2. Країни «вторинної модернізації» за доби Індустріальної революції (перша половина XIX ст.).
3. Основні тенденції суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку Великих європейських держав у другій половині XIX ст.
4. Основні тенденції суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку США, держав Південно-Західної Європи, Малих європейських країн, Скандинавії, Латинської Америки у другій половині XIX ст.
5. Західна Європа та Америка на межі XIX–XX ст.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
--	-------------	--------------

Кількість кредитів ECTS	4,5	4,5
Кількість годин:	135	135
• лекції	20	12
• практичні / семінарські	26	8
• лабораторні	-	-
• індивідуальні завдання	-	-
• самостійна робота студента	89	115

Статус навчальної дисципліни _____ обов'язкова _____

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Нова історія країн Європи та Америки ХІХ ст.»:

ЗК 03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 05. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 06. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людської цивілізації, основні етапи її становлення.

СК 14. Здатність визначати загальні закономірності та особливості історичного розвитку країн світу, визначати місце історії України у контексті світової історії.

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і

методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки, детальні знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадсько-політичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві.

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті

Усна відповідь, доповідь, виконання завдань на практичному занятті

до 3 балів

б) самостійна робота

до 12 балів

в) модульна контрольна робота (тестове завдання)

до 5 балів

г) творча робота

до 14 балів

д) екзамен

до 30 балів

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: 3 балів – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал, має глибокі та міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, робить аргументовані висновки, може узагальнювати та застосовувати набуті знання; 2 бали – здобувач освіти може відтворити основні положення програмового матеріалу, його відповідь неповна; 1 бали – доповнює відповіді своїх товаришів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Структура та тематичний план навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Країни «первинної модернізації» за доби Індустріальної революції (перша половина XIX ст.).

Тема 1. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта у Франції.

Встановлення режиму Консулату. Конституція 1799 р. Нові інститути влади. Референдум. Поліція Ж. Фуше. Політика економічного протекціонізму. Адміністративні та фінансові реформи. Конкордат з Римом. Цивільний кодекс 1804 р. Повернення роялістів. Перша імперія у Франції. Адміністративна централізація. Встановлення режиму бонапартизму. Бонапартизм – політична філософія та політичний стиль. Поява бонапартизму як реакції на крайні процеси лібералізації громадського життя та пост революційний екстремізм. Економічний розвиток. Нотаблі. Нове дворянство». Заснування Ордену почесного легіону.

Зовнішньополітична та військова історія наполеонівської Франції. Військова майстерність. Маршали наполеонівської Франції. Етапи зовнішньої політики Наполеона. 1799–1802 рр. – боротьба за «природні кордони». Колоніальна політика в роки імперії: успіхи та прораханки. Другий італійський похід та Ам'єнський мир. 1804–1810 рр. – відродження ідеї «універсальної імперії», спроба реалізації принципу бонапартизму на світовій арені. Континентальна блокада – геополітичні аспекти. Подвійне значення французького впливу в Європі. Компанії 1805–1807 рр. та знищення Священної Римської імперії германської нації. Тільзитський мир. Австрійська компанія 1809 р. та польське питання у зовнішній політиці Франції. Іспанський похід 1809 р. 1810–1815 рр. – зовнішньополітичний крах імперії. Нездійснений «руський шлюб». Похід на Росію – початок кінця імперії. Перше відречення Наполеона. «Сто днів» Наполеона. Друге відречення. Реставрація монархії Бурбонів. Віденська система міжнародних відносин. Віденський конгрес 1815–1816 рр. Принципи Віденської системи. Принципи Реставрації. Територіальний устрій Європи. Священний союз.

Тема 2. Франція у першій половині XIX ст. після падіння Імперії Наполеона Бонапарта.

Франція. Реставрація монархії Бурбонів. Правління Людовіка XVIII (1814–1824 рр.). «Хартія» 1814 р. Протиріччя Реставрації та посилення внутріполітичного кризи. Правлячі кабінети Ришельє та Віллеля – дві альтернативи політичного курсу. Дворянсько-клерикальна реакція за часів правління Карла X (1824–1830 рр.). Наростання соціальної кризи. Липнева революція 1830 р. Король-буржуа Луї Філіп Орлеанський (1830–1848 рр.). «Хартія» 1830 р. – Конституція буржуазної монархії. Всевладдя фінансової аристократії. Ліонські повстання 1831, 1834 рр. Липнева монархія в «період міністерських криз» (1836–1840 рр.).

Тема 3. Французька революція 1848–1849 рр.

Особливості «Липневої монархії» у Франції. Луї-Філіп Орлеанський. Передумови та причини революційних подій 1848 р. Династична опозиція. Республіканська опозиція. Економічна криза 1846–1847 рр. Гасло «Реформа аніж революція». Бенкетні компанії. Повстання в Парижі у лютому 1848 р. Революційні події та позиція короля Луї-Філіпа Орлеанського. Проголошення Франції республікою. Тимчасовий уряд. Люксембурзька комісія. Демонстрація 17 березня 1848 р. Вибори до Установчих зборів. Травнева демонстрація (1848 р.). Червневий повстання паризьких робітників.

Генерал Кавеньяк. Режим республіканської диктатури. Антидемократична політика уряду генерала Кавеньяка. Конституція 1848 р. Основні принципи нової конституційної системи. Боротьба політичних сил під час виборів президента. Луї Наполеон Бонапарт. Соціал-демократичний рух навесні 1849 р. Соціал-демократи. «Нова гора». Вибори до Законодавчого корпусу. Демонстрація 13 червня 1849 р. Причини поразки соціал-демократів. «Партія порядку». «Товариство 10 грудня». Переворот 2 грудня 1851 р.

Тема 4. Великобританія у першій половині XIX ст.

Завершення промислового перевороту в Англії та розвиток процесу індустріалізації. Структурна економічна криза 1815–1825 рр. Динаміка циклічних криз XIX ст. Розвиток англійської державно-правової системи. Завершення формування двопартійної моделі. Оформлення ліберальної та консервативної партій – ідеологічні доктрини. Перетворення парламенту в головний орган політичної системи, зміни його соціального складу. Внутрішня політика «довгого» уряду лорда Ліверпула (1812–1827 рр.). Політична боротьба в Англії у 30-40 рр. XIX ст. Радикалізація громадського руху в Англії. У. Кобетт. «Боротьба за реформу». А. Веллінгтон і Ч. Грей. Британська монархія: традиції та реальне політичне значення. Монархічна криза 1820 р. Період правління Георга IV (1820–1830 рр.) та Вільгельма IV (1830–1837 рр.). 1837 р. – початок «Вікторіанської доби». Королева Вікторія. Англійська дипломатія на Віденському конгресі. Еволюція зовнішньополітичного курсу Великобританії у 20-30 рр. XIX ст. Дипломатія Р. Каслрі та Священний союз. Активізація зовнішньої політики Великобританії у 20-х рр. Дж. Каннінг. Посилення англо-російських протиріч. «Доба Пальмерстона» у зовнішній політиці Великобританії. Дипломатія Великобританії в період революцій 1830, 1848–1849 рр. Колоніальна політика Англії. Перша англо-афганська війна 1838–1842 рр. Завершення завоювання Індії. (1849 р.). Опіумні війни в Китаї (1839, 1842, 1859 – 1860 рр.).

Тема 4. Чартистський рух в Англії у 30-40-х рр. XIX ст.

Наслідки індустріальної революції. Падіння рівня життя, економічна криза 1829–1830 рр. Законодавство англійського парламенту. Рух за реформу виборчого права в Англії. Чарльз Грей та король Вільгельм IV. Результати парламентської реформи 1832 р. Причини появи перших чартистських організацій: Лондонської асоціації робітників та Великого північного союзу. Соціальний склад та ідеологічна програма чартистського руху. Діяльність першого чартистського Конвенту. Головні розходження в чартизмі відносно методів та форм боротьби за Хартію. Друга Хартія. Страйковий рух 1842 р. «Тред-юніони». Нова економічна криза перевиробництва 1847 р. Третя Хартія. Демонстрація 10 квітня 1848 р.: мета проведення. Причини поразки чартистського руху. Динаміка розвитку чартизму впродовж 30-40 рр. XIX ст.

Змістовий модуль 2. Країни «вторинної модернізації» за доби Індустріальної революції (перша половина XIX ст.).

Тема 6. Німеччина та Австрійська імперія у першій половині XIX ст. Утворення та структура Німецького Союзу (1815 р.). Пруссія, Австрія та проблеми державної консолідації Німеччини. Особливості економічного розвитку на початку XIX ст. Ліквідація феодальної залежності селян. Початок промислового перевороту. Вплив політичної роздробленості на динаміку промислового перевороту. Політичні та економічні аспекти митної політики Пруссії у першій половині XIX ст. Митний союз (1834 р.). Формування німецького політичного простору. Період консервативної політики 1822–1848 рр. А. Коцеба. Положення церкви у суспільстві. Католицька церква в Німеччині. Ріст опозиційного руху. Формування ліберальної традиції в Німеччині, її доктринальні особливості. Утворення Загальнонімецького студентського союзу. Конституційний рух 30-х рр. Молодогегельянці. Дрібнобуржуазний радикалізм (рух «Молода Німеччина»). Остаточне державно-правове оформлення імперського володіння австрійських Габсбургів після розпаду Священної Римської імперії (1806 р.). Франц I (1804–1835 рр.). Австрія на Віденському конгресі 1815 р. «Система Меттерніха» та проблеми багатонаціональної імперії. Австрійська імперія у складі Священного союзу. Наростання консервативних традицій у внутрішньополітичному курсі Габсбургів. Фердинанд I (1835–1848 рр.). Вплив французької революції 1830 р. та польського повстання 1831 р. на політичну ситуацію в Австрійській імперії.

Тема 7. США у першій половині XIX ст.

Промисловий переворот та його особливості. США у міжнародній системі поділу праці. Промисловий потенціал. Масова еміграція з Європи. Фермерський шлях розвитку капіталізму. Територіальні зміни. Розширення плантаційного рабства. Супротив негрів-рабів. Аболіціонізм. Міссурійський компроміс 1820 р. Прискорений розвиток транспортної інфраструктури. Громадсько-політичне життя в США у першій половині XIX ст. Федералісти та антифедералісти. Політичні протиріччя «ери доброї згоди». Державний курс. Доктрина Д. Монро. Формування двопартійної системи. Президент Е. Джексон. (1829–1837 рр.).

Тема 8. Італія, Греція, малі європейські країни в період індустріальної революції (перша половина XIX ст.)

Ідея єдності на Віденському конгресі. Принцип легітимізму. Утворення Священного союзу трьох імператорів. Національно-демократичний рух у 20-40 рр. Націоналізм. Повстання в Греції. Бельгійське повстання 1830 р. «Молода Європа». Дж. Мадзіні. Національно-визвольний рух в Італії. «Рісорджіменто». Підйом революційного руху у Південній Італії. Початок австрійської інтервенції лютий 1821 р. Відновлення абсолютної монархії в Неаполі. Революційний рух у П'ємонті. Повстання в Центральній Італії. Причини поразки революційного руху. Соціальна база національного руху. Передумови та причини революцій 1848–1849 рр. Криза Віденської системи міжнародних відносин. Революція в Італії. Повстання в Палермо. Тимчасовий ліберальний уряд. Неаполітанське королівство. П'ємонт. Тоскана. Папська область. Конституційні реформи та прихід до влади

ліберальних сил. Антиавстрійські виступи в Ломбардії та Венеціанської області. Повстання в Мелані. Дж. Гарібальді. Особливості революційного руху в німецьких землях. Характер та результати революцій 1848–1849 рр.

Змістовий модуль 3. Основні тенденції суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку Великих європейських держав у другій половині XIX ст.

Тема 9. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Англії у другій половині XIX.

Основні риси вікторіанської Англії. Економічний розвиток. «Майстерня світу». Перша всесвітня промислова виставка 1851 р. Монопольне становище Англії на світовому ринку. Перехід до фритредерства. Розвиток сільського господарства. Внутрішня політика Англії. Політичний устрій Англії. Система політичних партій. Пальмерстон. Політичне суперництво вігів і торі. У. Гладстан та Б. Дізраелі. Боротьба за виборчий закон. Перші соціальні реформи в Англії. Колоніальна доктрина.

Зовнішня політика та колоніальна експансія Англії. Типи колоній. Надання Канаді статусу домініону. Ірландія у 1850-60-х рр. Рух феніїв.

Робітничий рух Англії. Трейд-юніони. Друга парламентська реформа. Перехід до політики соціал-реформізму.

Розвиток англійської культури. Наука та техніка. Успіхи хімії та фізики. Відкриття Ч. Дарвіна. Позитивізм. Реалізм у літературі. Образотворче мистецтво. Театр.

Тема 10. Франція у другій половині XIX.

Друга імперія. Причини падіння Другої республіки у Франції. Встановлення Другої імперії. Конституція 1852 р. Режим бонапартизму. Політичний портрет Наполеона III. Період авторитарної імперії. Період ліберальної імперії. Внутрішньополітичний курс Франції. Формування ліберальної та республіканської опозиції. Основні напрямки зовнішньої політики Другої імперії. Втручання Франції в айстро-пруський конфлікт. «Східне питання». Участь Франції у Кримській війні. Італійська політика Наполеона III. Ерах «Мексиканської авантюри». Франко-пруська війна 1870-71 рр. та її політичні наслідки. Крах бонапартистської політичної системи. Економічний розвиток Франції. Перебудова Парижу. Друга Всесвітня промислова виставка 1855 р.

Передумови і характер Березневого повстання в Парижі. ЦК національної гвардії та його історична роль. Паризька комуна, її політичний устрій, соціальний характер та причини поразки.

Проголошення Третьої республіки. Боротьба між республіканцями та монархістами. Конституція 1875 р. та її особливості. Помірковані республіканці при владі. Політичні кризи: буланжизм, «Панамський скандал», «Справа Дрейфуса».

Тема 11. Об'єднання Німеччини.

Об'єднувчі змагання на німецьких землях. Німецькі держави після революції 1848-49 рр. Малонімецький та великонімецький шляхи об'єднання

Німеччини. Австро-пруське суперництво у 1850-х рр. XIX ст. Оломоуцька угода 1850 р. Економічне та політичне піднесення Пруссії у 1850-60-х рр. Політичні портрети Вільгельма I та Отто фон Бісмарка. «Конституційний конфлікт» та військова реформа у Пруссії. Переможні війни Пруссії проти Данії 1864 р. та Австрії 1866 р. Утворення Північнонімецького союзу. Франко-пруська війна та проголошення Німецької імперії.

Імперська конституція 1871 р. Внутрішня політика уряду Бісмарка. Централізаторські реформи. «Культуркампф». Національна політика. Мілітаризація суспільства. Зростання міжнародного впливу Німеччини. Початок створення колоніальної імперії.

Урядова політика в робітничому питанні. Еволюція німецької соціал-демократії. Робітничий рух на межі XIX–XX ст. «Надзвичайні закони» Бісмарка.

Тема 12. Утворення єдиної Італії.

Об'єднання Італії. Італійські держави після революції 1848-49 рр. Демократичний етап об'єднання Італії після I війни Рісорджіменто. Д. Мадзіні та Д. Гарібальді. Змовницька тактика боротьби на початку 1850-х рр. Роль П'ємонт у об'єднанні Італії. Віктор-Емануїл II та Б. Кавур. II війна Рісорджіменто 1859 р. Віллафранкська угода. Приєднання Ломбардії. Повстання у Центральній Італії. Утворення Воєної Ліги Центральної Італії. Національний рух на о. Сицилія. Похід «Тисячі» Д. Гарібальді. Приєднання до П'ємонт Неаполітанського королівства. Утворення Італійського королівства «Без Венеції та Риму». Звільнення Венеції. Приєднання Риму.

Італія доби Пострісорджіменто. Політична система Італії. Економічний розвиток. Партійне будівництво. Внутрішня та зовнішня політика. Правління «правої» та централізація країни. «Парламентська революція» 1876 р. і прихід до влади «лівої».

Джоліттіанська ера. Д. Джолітті та його програма розвитку Італії. Причини успіху прискореної індустріалізації. Соціалізм та анархізм в Італії. Політична криза 1890-х рр. Ф. Кріспі. Рух «фаши». «Криваве десятиліття» та поразка реакції. Зовнішня політика Італії кінця XIX – початку XX ст.

Тема 13. Утворення Австро-Угорщини.

Криза Австрійської імперії. Соціально-економічне та політичне становище Австрійської імперії після революції 1848-49 рр. Політичний портрет Франца Йосифа I. «Конституційні експерименти» 1850–1860-х рр. та причини їхньої невдачі. Поразка великонімецького проекту об'єднання німецьких земель.

Проголошення двоєдиної Австро-Угорщини. «Аусгляйх» 1867 р. з Угорщиною. Сутність австро-угорського дуалізму. Політична система. Зміни у становищі Угорщини.

Національна проблем. Етнічний склад Австро-Угорщини. Національно-визвольні рухи. Проекти вирішення національного питання.

Змістовий модуль 4. Основні тенденції суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку США, держав Південно-Західної

Європи, Малих європейських країн, Скандинавії, Латинської Америки у другій половині XIX ст.

Тема 14. США: формування американської нації.

Громадянська війна в США. Передумови війни. Президентські вибори 1860 р. Авраам Лінкольн. Сецесія Південних штатів. Початок війни. Співвідношення сил. Конституційний період війни. Хід війни в 1863-65 рр. Перемога Півночі. Наслідки громадянської війни.

Реконструкція та Реставрація. Зміни у становищі чорношкірого населення. Внесення поправок до конституції щодо прав колишніх рабів. «Реконструкція» Півдня. «Великий компроміс» 1887 р. Наслідки Реставрації. Початки расової сегрегації та роль у цьому процесі Верховного Суду США. Становище червоношкірого населення. Індіанське питання у національній політиці американських президентів. Створення «Індіанської території». Проблема втрати землі індіанськими племенами. "План концентрації" та «План асиміляції».

Становище емігрантів у США у другій половині XIX – на початку XX ст. Кількісний та етнічний склад американської еміграції.

Тема 15. Іспанія та Португалія у другій половині XIX ст.

Політичне становище та соціально-економічний розвиток регіону. Четверта іспанська революція (1854–1856). Конституція 1855-56 рр. Внутрішня політика урядів Нарваеса та О'Доннеля. Всезагальний страйк в Барселоні. Переворот 1856 р. Внутрішня і зовнішня політика консерваторів і ліберального союзу в 1856-68 рр. Початок революції 1868-74 рр.

Поразка П'ятої революції в Іспанії та реставрація династії Бурбонів. Альфонс XII (1874–1885). Соціальна база іспанської монархії. Формування двопартійної системи. Конституція 1876 р. «Касікізм». Виникнення анархістського руху. Утворення Іспанської соціалістичної партії (1879) та Всезагального союзу трудящих (1888)

Династична криза 1885 р. «Пакт Ель Пардо» та період регентства. Альфонс XIII (1885–1931). Суспільне піднесення на початку 1890-х рр. Загальне виборче право для чоловіків. «Покоління 1898 р.».

Послаблення позицій Іспанії на світовій арені. Втрата контролю над Каролінськими островами (1885). Надання автономії Пуерто-Ріко. Іспано-американська війна 1898 р. і втрата іспанією Філіппін, Пуерто-Ріко та Куби.

Португалія. Уповільнений характер модернізації. Збереження обширних колоніальних володінь. Монархічний лад. Луїш I (1861–1889). Двопартійна система. Правлячі партії – «Реженерадос» (Відродження) та Прогресистська. Утворення Соціалістичної партії (1875) та Республіканської партії (1876) Правління Карлуша I. Банкрутство держави (1892). Зближення Португалії з Англією. Віндзорська угода 1899 р.

Тема 16. Малі європейські країни у II половині XIX ст.

Бельгія. Боротьба бельгійського народу за власну державність. Політична система країни її економічний розвиток. Партійна система. Вирішення національної проблеми. Статус «озброєного нейтралітету» та

становлення військової системи. Особливості менталітету бельгійців. Колоніальні успіхи Леопольда II.

Нідерланди. Соціально-економічний та політичний розвиток Нідерландів у другій половині XIX – на початку XX ст. Національна проблема та її вирішення Колоніальна система.

Швейцарія. Особливості економічного розвитку Швейцарії. Вирішення внутрішньо-політичних проблем. Зростання міжнародного авторитету країни, створення міжнародних неполітичних організацій. Перехід малих європейських країн до політики нейтралітету.

«Карликові» країни Західної Європи. Місце «карликових» країн у європейській економіці та політиці.

Тема 17. Основні тенденції розвитку Скандинавських країн у другій половині XIX ст.

Економічний розвиток Данії, Швеції та Норвегії у другій половині XIX – на початку XX ст. Економічний пійом та трансформація соціальної структури населення. Специфіка процесу індустріалізації у Скандинавських країнах. Збереження аграрно-індустріального типу економіки, збалансованої галузевої структури. Розвиток транспортної інфраструктури.

Стабільність монархічної політико-правової системи. Зміцнення позицій правлячих династій та придворних «партій» у Швеції та Данії. Оскар II Бернадот (1872–1907) та Крістіан IX Глюксбург (1863–1906).

Тема 18. Країни Латинської Америки у другій половині XIX ст.

Загальні тенденції розвитку Латиноамериканського регіону. Особливості соціально-економічного розвитку. Суспільно-політичний розвиток. Залежність від імперіалістичних країн. Основні вектори зовнішньої політики.

Мексика. Соціально-економічний розвиток у 1830-60-х рр. Війна із США. Революція 1854-60-х рр. Конституція 1857 р. Громадянська війна. Президент Б. Хуарес. «Закони про реформи». Війна мексиканського народу проти інтервенції європейських держав.

Куба. Колоніальне гноблення на Кубі. Візвольний рух. Спроби США захопити Кубу. Початок десятилітньої війни за незалежність. Завершення десятилітньої війни. Мала війна (1879–1880). Скасування рабства. Повстання 1895 р. Хосе Марті. Антоніо Маса. Іспано-американська війна 1898 р.

Аргентина. Економічний розвиток у 1830-60-х рр. Диктатура Росаса. Посилення впливу Англії. Конституція 1853 р. Війна Аргентини з Уругваєм та Парагваєм. Політичний розвиток Аргентини в останній третині XIX ст. Президентство Д. Сарм'єнто (1868–1874). Посилення англійського впливу. Антиурядовий заколот прихильників федералізму в 1870 р. Діяльність президента Н. Авельянеді (1874–1880). Вибори 1880 р. Зростання впливу крупних землевласників і торговців. Криза 1890 р. Антиклерикальна боротьба в Аргентині. Виникнення Громадського радикального союзу (1891 р.). Діяльність революційної хунти у 1890-х рр.

Бразилія. Соціально-економічний і політичний розвиток у 1830-80-х рр. Закон 1888 р. про повне скасування рабства. Утворення Національної

республіканської партії. Повалення імператора Педру II у 1889 р. Конституція 1890 р. Утворення Сполучених штатів Бразилії. Внутрішньополітична боротьба у 1890-х рр. Діяльність президента Пруденте де Мораїса (1894–1898). Повстання в Канудосе.

Чілі. Перша і друга тихоокеанські війни. Посилення позицій Англії. Діяльність президента Х.М. Бальмаседи. Заколот 1893 р. та падіння Бальмаседи.

Парагвай. Економічний розвиток Парагваю в 1830-х-60-х рр. Аграрне законодавство. Правління Франсія і Лопеса. Парагвайська війна.

Основні тенденції розвитку Уругваю та Парагваю.

Змістовий модуль 5. Західна Європа та Америка на межі XIX–XX ст.

Тема 19. Перехід від віденської системи міжнародних відносин до системи європейського балансу сил.

Колоніальна політика провідних імперіалістичних країн. Особливості колоніальної політики кінця XIX ст. Завершення розподілу світу. Система управління колоніями провідних імперіалістичних країн. Імперіалістичні війни Англо-бурська війна. Іспано-американська війна.

Утворення міжнародних коаліцій. Троїстий союз Антанта. Початки європейської інтеграції. Міжнародні кризи та конфлікти у другій половині XIX ст. Гонка воєнно-морських озброєнь. Балканська проблема. Зовнішньополітична ідеологія епохи імперіалізму.

Тема 22. Результати і наслідки процесу модернізації у країнах Західної Європи та Америки у другій половині XIX ст.

Специфічні риси процесу модернізації у другій половині XIX – на початку XX ст. Його результати і наслідки. Демографічна ситуація. Зміни у динаміці основних демографічних показників.

Основні економічні зрушення. Типові зміни у сільському господарстві, промисловості, торгівлі, транспорті та фінансовій сфері. Технічний переворот. Завершення промислового перевороту та початок індустріалізації. Аграрний переворот. Загострення екологічної проблеми.

Трансформація політичних систем Західного світу. Монархії і республіки. Формування партійної системи сучасного типу. Утвердження загального виборчого права. Остаточна кристалізація шкали капіталістичних цінностей.

Тема 23. Духовно-культурне життя країн Західної Європи та Америки другої половини XIX ст.

Трансформація традиційних релігійних доктрин, їхня адаптація до нових умов життя. Остаточна втрата церквою світської влади. 13 травня 1871 р. в Італії прийнятий парламентом об'єднаної Італії та підписаний королем закон «Про гарантії прерогатив папи та Святого престолу і про взаємовідносини держави та церкви».

Освіта. Стан шкільної освіти, зміни в університетській освіті, поширення наукових знань і технічних досягнень на навчальні програми

початкових, середніх та вищих освітніх закладів. Демократизація системи народної освіти.

Наука. Позитивізм, неокантіанство, "філософія життя" як нові філософські течії Західної Європи та Америки. Переворот у фізиці. Розвиток природничих та історико-гуманітарних наук у країнах Європи та Америки другої половини XIX – початку XX ст.

Поширення нових течій та художніх стилів у літературі. Реалізм, критичний реалізм, натуралізм. Неоромантизм, символізм. Зростання популярності нових жанрів літературних творів – наукової фантастики, авантюрного роману та детективу.

Живопис. Основні філософсько-етичні засади нових художніх течій. Імпресіонізм, постімпресіонізм, символізм, експресіонізм, авангардизм, футуризм, кубізм, фонізм тощо. Видатні живописці Західної Європи та Америки другої половини XIX – початку XX ст.

Архітектура. Основні напрямки містобудування. Вікторіанський стиль, ампір, еkleктизм, модерн та американські течії в архітектурі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Країни «первинної модернізації» за доби Індустріальної революції (перша половина XIX ст.).												
Тема 1. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта у Франції.		2				4		2				5
Тема 2. Франція у першій половині XIX ст. після падіння Імперії Наполеона Бонапарта.			2			4						6
Тема 3. Французька революція 1848–1849 рр.			2			4						6
Тема 4. Великобританія у першій половині XIX ст.		2	2			4						6
Тема 5. Чартистський рух в Англії у 30-40-х рр. XIX ст.			4			4			2			5

Разом за змістовим модулем 1		4	10			20		2	2			28
Змістовий модуль 2. Країни «вторинної модернізації» за доби Індустріальної революції (перша половина XIX ст.).												
Тема 6. Німеччина та Австрійська імперія у першій половині XIX ст.						5						6
Тема 7. США у першій половині XIX ст.			2			4						6
Тема 8. Італія, Греція, малі європейські країни в період індустріальної революції (перша половина XIX ст.)						5						6
Разом за змістовим модулем 2			2			14						18
Змістовий модуль 3. Основні тенденції суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку Великих європейських держав у другій половині XIX ст.												
Тема 9. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Англії у другій половині XIX.		2				4						6
Тема 10. Франція у другій половині XIX.		2	4			4		2	2			5
Тема 11. Об'єднання Німеччини.		2	2			4		2	2			5
Тема 12. Утворення єдиної Італії.		2	2			4		2				5
Тема 13. Утворення Австро-Угорщини.		2				4		2				5
Разом за змістовим модулем 3		10	8			20		8	4			28
Змістовий модуль 4. Основні тенденції суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку США, держав Південно-Західної Європи, Малих європейських країн, Скандинавії, Латинської Америки у другій половині XIX ст.												
Тема 14. США: формування		2	2			4						6

американської нації.												
Тема 15. Іспанія та Португалія у другій половині XIX ст.						5						5
Тема 16. Малі європейські країни у II половині XIX ст.		2				4		2				5
Тема 17. Основні тенденції розвитку Скандинавських країн у другій половині XIX ст.						5						5
Тема 18. Країни Латинської Америки у другій половині XIX ст.			2			4						5
Разом за змістовим модулем 4		4	4			22		2				26
Змістовий модуль 5. Західна Європа та Америка на межі XIX – XX ст.												
Тема 19. Перехід від віденської системи міжнародних відносин до системи європейського балансу сил.			2			4			2			5
Тема 20. Результати і наслідки процесу модернізації у країнах Західної Європи та Америки у другій половині XIX ст.		2				4						5
Тема 21. Духовно-культурне життя країн Західної Європи та Америки другої половини XIX ст.						5						5
Разом за змістовим	17	2	2			13		2				15

модулем 5												
Разом	135	20	26			89	135	12	8			115

Перелік тем для практичних та семінарських занять

5. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Франція у першій половині XIX ст. після падіння Імперії Наполеона Бонапарта.	2
2.	Великобританія у першій половині XIX ст.	2
3.	Чартистський рух в Англії у 30 – 40 рр. XIX ст.	4
4.	Революція 1848 р. у Франції	2
5.	США у першій половині XIX ст.	2
6.	Третя республіка у Франції в останній третині XIX ст.	4
7.	Німецька імперія доби канцлерства Отто фон Бісмарка	2
8.	Італія доби Пострісорджіменто	2
9.	Громадянська війна в США 1861–1865 рр.	
10.	Країни Латинської Америки в останній третині XIX ст.	2
11.	Перехід від віденської системи міжнародних відносин до системи європейського балансу сил.	2
	Разом	26

Перелік питань, що виносяться на самостійне опрацювання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Консульство та імперія Наполеона Бонапарта у Франції.	4
2	Франція у першій половині XIX ст. після падіння Імперії Наполеона Бонапарта.	4
3	Французька революція 1848–1849 рр.	4
4	Великобританія у першій половині XIX ст.	4
5	Чартистський рух в Англії у 30-40-х рр. XIX ст.	4
6	Німеччина та Австрійська імперія у першій половині XIX ст.	5
7	США у першій половині XIX ст.	4
8	Італія, Греція, малі європейські країни в період індустріальної революції (перша половина XIX ст.)	5
9	Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Англії у другій половині XIX.	4
10	Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Англії у другій половині XIX.	4
11	Франція у другій половині XIX.	4
12	Об'єднання Німеччини.	4
13	Утворення Австро-Угорщини	4

14	США: формування американської нації.	4
15	Іспанія та Португалія у другій половині XIX ст.	5
16	Малі європейські країни у II половині XIX ст.	4
17	Основні тенденції розвитку Скандинавських країн у другій половині XIX ст.	5
18	Країни Латинської Америки у другій половині XIX ст.	4
19	Перехід від віденської системи міжнародних відносин до системи європейського балансу сил.	4
20	Результати і наслідки процесу модернізації у країнах Західної Європи та Америки у другій половині XIX ст.	4
21	Духовно-культурне життя країн Західної Європи та Америки другої половини XIX ст.	5
	Разом	89

Методи навчання

1. Інтерактивні методи навчання (диспут, моделювання повсякденних ситуацій).
2. Словесні методи навчання (лекція, бесіда).
3. Практичні методи навчання (виконання творчих завдань, підготовка доповідей, презентацій, проєктів).
4. Проблемний виклад матеріалу.
5. Дослідницький метод навчання.

Методи контролю

1. Усне опитування, участь у груповій роботі.
2. Творчі роботи, презентації, колективні проєкти.
3. Модульна контрольна робота.
4. Екзамен.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

- студентські проєкти, презентації та виступи на практичних заняттях;
- усна відповідь;
- письмова робота.

Розподіл балів

Розподіл балів за темами

Модуль I					Модуль II			Модуль III					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14
	3	3	3	6		3			6	3	3		3
T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	К/Р	С/Р	Т/Р	ЕКЗ	РАЗОМ	
				3	3			5	12	14	30	100	

Розподіл балів за формами контролю

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Виконання самостійної роботи	1	12	12
Усна відповідь на практичному занятті	13	3	39
Контрольні роботи	1	5	5
Творча робота	1	14	14
Екзамен	1	30	30
Усього:			100

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Плани лекційних та семінарських занять.
4. Навчально-наочні посібники, технічні засоби навчання тощо.
5. Конспект лекцій з дисципліни.
6. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для обов'язкових контрольних робіт.
7. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять.
8. Контрольні завдання до семінарських занять, запитання до екзамену.
9. Методичні рекомендації та розробки викладача.
10. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів.

Рекомендовані джерела інформації

Джерела:

1. Колониальная политика капиталистических держав (1870–1914): Практикум / Отв. Ред. Е.Е. Юровская. М., 1967. Вып. 1.
2. Конституции и законодательные акты буржуазных государств XVII–XIX вв.: Англия, США, Франция, Италия, Германия : Сборник документов / Сост. Н.Н. Блохин; Под. ред. проф. П.Н. Галанзы. М., 1957. 587 с.
3. Сборник документов по истории нового времени стран Европы и Америки (1640–1870) / Сост. Е.Е. Юровская. М., 1990. 255 с.
4. Сборник документов по истории нового времени. Экономическое развитие и внутренняя политика стран Европы и Америки. 1870–1914. – М., 1989.
5. Хрестоматия по всеобщей истории государства и права / Под ред. З.М.Черниловского. М., 1996.
6. Хрестоматия по истории Парижской Коммуны. М., 1976.
7. Хрестоматия по новой истории. Второй период / Под ред. П.И.Острикова. М., 1993.

Підручники:

8. Баран З. А., Качараба С. П., Сіромський Р. Б., Чума Б. П. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.): навч. посіб. Київ: Знання, 2015. 533 с.

9. Кучма В.В. Государство и право Нового времени (XVII–XIX вв.). Волгоград, 2002. 360 с.
10. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки. XVI – 60-ті роки XIX століття підруч. / За ред. Б.М. Гончара. Київ, 2013. 735 с.
11. Новая история стран Европы и Америки / Под ред. И.М. Кривогуза. М., 2005. 909 с.
12. Новая история стран Европы и Америки. XVI–XIX века. В 3 частях: Учебник для вузов / Под ред. А.М. Родригеса и др. М. Владос, 2005–2008. Часть 1. 2005. 528 с. Часть 2. 2006. 624 с.; Часть 3. 2008. 704 с.
13. Новая история стран Европы и Америки. Начало 1870-х – 1918. Учебник / Под ред. И.В. Григорьевой. М.: Изд-во Моск. гос. ун-та, 2001. 720 с.
14. Новая история стран Европы и Америки. Учебник для вузов / Под ред. И.М. Кривогуза. М. Дрофа, 2005. 909 (3) с.
15. Новая история. Второй период / Под ред. Е.Е. Юровского. М., 1998.
16. Пономарев М. В. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Практическое пособие: Учеб. Пособие для студ. Высш. Учеб. Заведений: В 3 ч. / М. В. Пономарев, С.Ю. Смирнова. М. Гуманит. Узд. Центр ВЛАДОС, 2000. Ч. 2.: Европейская индустриальная цивилизация в XIX в. «Закат Европы». 288 с.

Основная література:

17. Альперович М.С., Слезкин Л.Ю. История Латинской Америки (с древнейших времен до начала XX века). М., 1991.
18. Андерсон И. История Швеции. М., 1951.
19. Антюхина-Московченко В.И. История Франции. 1970–1918. М., 1963.
20. Вейбуль Й. История Швеции. Стокгольм, 1994.
21. Галкин И.С. Создание Германской империи. 1815 –1971. М., 1986.
22. Гергей Е. История папства. М., 1996.
23. Германская история в новое и новейшее время / Под ред. С.Д. Сказкина. М., 1970. Т. 1,2.
24. Дебидур А. Дипломатическая история Европы. Ростов-наДону, 1995.
25. Дейвіс Н. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ: Основи, 2020. 1464 с.
26. Дробков В.А. На перекрестке дорог, культур, истории. Очерки о Бельгии и Люксембурге. М, 1989.
27. Дэниел К. Англия. История страны. М.-СПб., 2007.
28. Европа, США и колониальный мир / Под ред. Б.М.Туполева. М., 1988.
29. Егер О. Всемирная история: В 4 т. СПб., 2002. Т. 4: Новейшая история.
30. Ерофеев Н.А. Промышленная революция в Англии. М., 1965. 184 с.
31. Ерофеев Н.А. Чартистское движение. М., 1961. 132 с.
32. Ерофеев Н.А. Очерки по истории Англии. 1815-1917. М, 1959.
33. Европа с 1870 по 1914 г. / Под ред. М.Л.Петрушина. М.,1972.
34. Зверева Г.И. История Шотландии. М., 1987.
35. Иवानян Э.А. История США. М., 2004. 576 с.
36. История Венгрии. М., 1972. Т. 2.

37. История дипломатии. М., 1963. Т. 2, 3.
38. История Европы. От французской революции конца XVIII века до Первой мировой войны. М., 2000. Т. 5. 676.
39. История Европы. Т. 4–5. М., 2000.
40. История Ирландии. М., 1980.
41. История Италии. М., 1970. Т. 2.
42. История Норвегии. М., 1980.
43. История Парижской коммуны 1871 г. М., 1971.
44. История США. М., 1985. Т. 2.
45. История Франции / Под общ. ред. Ж.Карпантье, Ф.Лебрена. СПб., 2008.
46. История Франции / Отв. ред. А. З. Манфред. М., 1973. Т. 2. 666 с.
47. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV–XX століть: Навч. посіб. / Ю. А. Горбань, Б. І. Білик, Л. В. Дячук та ін.; За ред. Ю. А. Горбаня. К., 2003. 435 с.
48. Кан А.С. История скандинавских стран (Дания, Норвегия, Швеция). М., 1980.
49. Крип'якевич І. Всесвітня історія: У 3 кн. К., 1995. Кн. 3. Найновіші часи.
50. Лойберг М.Я. История экономики. М., 1998.
51. Люблинская А.Д. Очерки истории Франции. Л., 1957.
52. Майский И.М. Испания. 1808-1917 г.: Исторический очерк. М., 1957.
53. Манькин А. С. История двухпартийной системы США (1789–1980). М., 1992. 387 с.
54. Михайлов М.К. Проблемы германской революции 1848 г. М., 1985. 176 с.
55. Мортон А.Л. История Англии / Перевод с английского Н. Чернявской. М., 1950. 465 с.
56. Невлер В. Е. Демократические силы в борьбе за объединение Италии. 1831–1860. М., 1982. 374 с.
57. Озмент С. Могучая крепость: Новая история германского народа. М., 2007.
58. Пристер Е. Краткая история Австрии. М., 1952.
59. Рожков Б.А. Чартистское движение 1836–1854 гг. М., 1960. 216 с.
60. Собоуль А. Из истории Великой буржуазной революции 178–1794 гг. и революция 1848 г. во Франции / Перевод с фр. Э.И. Тастевена под редакцией А.В. Адо. М., 1960. 370 с.
61. Томас А.Б. История Латинской Америки. М., 1960.
62. Черников и. Гибель империи. М.-СПб., 2002.
63. Чудаков М. Ф. Конституционное право США. Основные институты: Пособие для студентов. Мн., 1999. 192 с.
64. Экономическая история зарубежных стран / Под ред. В.И.Голубовича. – Минск, 1996.

Інформаційні ресурси

«Виртуальный музей». URL: <http://vm.kemsu.ru/>

«Всемирная история». URL: <http://historic.ru/>

«Всемирная история». URL: <http://www.world-history.ru/>

«Всемирная энциклопедия искусства». URL: <http://artprojekt.ru/>
«Исторический портал». URL: <http://www.enciklopedija.narod.ru/index.html>
«Мир истории». URL: <http://hworld.by.ru/>
Общеисторический форум «Новый Геродот». URL: <http://www.gerodot.ru/>
«Библиотека Гумер – гуманитарные науки». URL: <http://www.gumer.info/>
Библиотека всемирной литературы. URL:
<http://izbakurnog.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000008/>
Бібліотека з історії. URL: http://libelli.ru/library/tema/sc/hist/for_hist.htm
Бібліотека сайту «Всемирная история». URL:
<http://historic.ru/books/index.shtml>
Бібліотека сайту «Мир истории». URL: <http://hworld.by.ru/>